

მარინე ტურაშვილი (საქართველო)

ქართული ხალხური ცხოველთა ზღაპრების კომპარატივისტული ანალიზის ზოგიერთი საკითხი (საარქივო მასალების მიხედვით)

ქართული ხალხური ცხოველთა ზღაპრები საზღაპრო ეპოსის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ქვეჟანარია, რომელსაც თავისებულებები ფორმა და შინაარსი აქვს. მათი ფიქსაცია, ისევე როგორც ზეპირსიტყვიერების სხვა ნიმუშების, აქტიურად XX საუკუნის მეორე ნახევრიდან იწყება, თუმცა, ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში საკმაოდ ღირებული ტექსტებია ჩანერილი.

თუ ქართული ცხოველთა ზღაპრის კვლევის ისტორიას თვალს გადავავლებთ, ამ მხრივ მრავალფეროვანი სურათი წარმოგვიდგება. ფოლკლორის ამ ჟანრით ჯერ კიდევ XIX საუკუნის მიწურულს დაინტერესდა ალ. ხახანაშვილი. მკვლევარი საკუთარ მონოგრაფიაში გვთავაზობს ზღაპრის შემდეგნაირ კლასიფიკაციას: 1. მითოლოგიური ზღაპრები, 2. საყოფაცხოვრებო ზღაპრები და 3. ცხოველთა ზღაპრები (ხახანაშვილი 1895).

მ. ჩიქოვანი, რომელიც სამეცნიერო ლიტერატურატურაში ცხოველთა ზღაპრის მხატვრული ანალიზის ინოვაციურად ითვლება, მიიჩნევს, რომ ქართული ზღაპრული ეპოსის კვლევას საფუძველი ადრეულ ხანაში ჩაეყარა. მკვლევარი აღნიშნულ დროდ ამ ჟანრის ლიტერატურულად გადამუშავების დაწყებას მიიჩნევს (ჩიქოვანი 1946).

ცხოველთა ეპოსის სატირულ-იუმორისტული ხასიით განიხილა აბ. ცანავამ. მკვლევარი განსაკუთრებულად გამოყოფს იგავ-არაკს, რომლის საფუძველად მონინაალმდეგის, გაბატონებული კლასის წარმომადგენელთა გაკიცხვის, დაცინვის შენიღბულ ფორმას მიიჩნევს (ცანავა 1960).

ე. ვირსალაძე სპეციალურ ნაშრომს უძღვნის ქართულ ხალხურ ზღაპარს, სადაც მნიშვნელოვანი ადგილი სწორედ ცხოველთა ზღაპრებს უჭირავს. მკვლევარი აღნიშნულ ზღაპრებს ეპოსის ერთ-ერთ არქაულ სახეობად მიიჩნევს (ვირსალაძე 1960).

საბავშვო ფოლკლორის კვლევისას ცხოველთა ზღაპარზე განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს ფ. ზანდუკელი. მკვლევარი ვრცლად განიხილავს „ცხოველთა ეპოსის სტრუქტურულ საკითხებს“ (ზანდუკელი 1977) და „ცხოველთა ეპოსის სტილურ თავისებურებებს“ (ზანდუკელი 1980).

ქართული ზღაპრის კვლევისას თ. ქურდოვანიძე შეეხო ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორებიცაა: ცხოველთა შესახებ ზღაპრების წარმოშობის დროის, მითსა და იგავ-არაკთან კავშირის, სიუჟეტის, პერსონაჟების, კომპოზიციისა და სტილის (ქურდოვანიძე 2002).

მკვლევარმა რ. ჩოლოყაშვილმა საგანგებოდ შეისწავლა ცხოველთა ზღაპრის მიმართება უძველეს რწმენა-წარმოდგენებთან, რის საფუძველზეც ახლებურად მოხდა გააზრება ზღაპრის ცალკეული მოტივების და ზოგჯერ მთელი სიუჟეტებისა. მკვლევარმა სიღრმისეულად გამოიკვლია ზღაპრის განვითარების ძირითადი ეტაპები, ცალკეულ სახე-სიმბოლოთა ახსნა, პერსონაჟის გენეზისის, მეტამორფოზის და ზღაპართმცოდნეობის სხვა მნიშვნელოვანი საკითხები (ჩოლოყაშვილი 2004). მოგვიანებით მკვლევარმა კიდევ უფრო გააღრმავა ცხოველთა ეპოსის კვლევა და მას მიუძღვნა სპეციალური მონოგრაფია, რომელშიც შესწავლილია ზოგადად ცხოველთა ეპოსის ცალკეული ქვეჯგუფების საზღვრები და თავისებურებანი, ცხოველთა ზღაპრების ფუნქცია და ა. შ. (ჩოლოყაშვილი 2005).

ზემოთ განხილული კვლევები ცხადყოფს, რომ ცხოველთა ზღაპრებს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ხალხურ შემოქმედებაში და შესაბამისად კვლევის მრავალფეროვნებაც ამ ჟანრისადმი მეცნიერთა დიდ ინტერესზე მეტყველებს.

რაც შეეხება ქართული ცხოველთა ზღაპრების კატალოგიზაციას, არც ამ მხრივასა სანუწუნო. ამ მხრივ განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ელ. ვირსალაძის დამსახურება ქართული ცხოველთა ზღაპრის შესწავლის საქმეში. 1961 წელს მან გამოაქვეყნა აარნე-ანდრეევის ცხოველთა ზღაპრის კატალოგის მიხედვით დამუშავებული ქართული ცხოველთა ზღაპრების ტიპთა კატალოგი. ქართული, რუსული და უკრაინული რეპერტუარის მიხედვით მკვლევარი გვთავაზობს 407 ტიპის მოკლე აღწერილობას, სადაც საარქივო თუ გამოქვეყნებული ზღაპრების ანალიზის საფუძველზე 30 ორიგანალურ ქართულ ტიპს გამოყოფს (ვირსალაძე 1961).

1970 წლიდან ქართული ზღაპრის სიუჟეტთა საძიებელზე მუშაობდა თ. ქურდოვანიძე. 2000 წელს კი ეს საძიებელი სრული სახით გამოვიდა ინგლისურ და რუსულ ენებზე. აღნიშნულ საძიებელში მკვლევარს 121 ცხოველთა ზღაპრის ტიპი აქვს გამოყოფილი, რომლებშიც 51 ტიპს საკუთრივ ქართულ ორიგინალურ ტიპად მიიჩნევს.

ცხოველთა ეპოსის კლასიფიკაციასა და სიუჟეტურ საძიებელზე იმუშავა ასევე რ. ჩოლოყაშვილმა. მკვლევარი გვთავაზობს ეტიოლოგიური გადმოცემების ოთხი, კუმულაციური და ცხოველთა შესახებ ზღაპრების თორმეტი ქვეჯგუფის ფარგლებში გაკეთებულ საძიებელს (ჩოლოყაშვილი 2004).

2004 წლის ნოემბერში ჰელსინკის მეცნიერებათა აკადემიის ფოლკლორისტთა კავშირმა სამ ტომად გამოსცა ზღაპრის ტიპთა ახალი საერთაშორისო კატალოგი სახელწოდებით “The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography” (Uther, Hans-Jorg 2004). კატალოგის ბაზისს შეადგენდა ანტი აარნეს დაარსებული და შემდგომ სტიდ თომპსონის მიერ გავრცობილი „ზღაპრის ტიპების საძიებელი“, რომელიც გადაამუშავა და სრულყო გერმანელმა ფოლკლორისტმა და ზღაპართმცოდნემ, პროფესორმა ჰანს-იორგ უთერმა.

დღეს უკვე ხელთ გვაქვს ჰანს-იორგ უთერის მიერ საფუძვლიანად გადაამუშავებული ზღაპრების ტიპთა კატალოგი, რომელშიც შემდგენელმა ამოავსო ის ხარვეზები, რაც წინა საძიებლებს ახლდა. ამავე დროს სიუჟეტთა ტიპების აღწერილობის ტრადიციული პრინციპები არ დაარღვია. მან 2003 წლამდე არსებულ კვლევებსა და შედეგებთან ერთად წარმოადგინა განახლებული თხრობითი ჟანრების სრული აღწერა. წიგნში ასევე დასახელებულია ძირითადი სამეცნიერო ლიტე-

რატურა. მრავალრიცხოვან საერთაშორისო ვარიანტებთან ერთად მასში შესულია ასევე თხრობით ყანრთა ტიპებზე ცალკეული მონოგარფიები. საგულდაგულოდ შევსებული და გათვალისწინებულია ყველა ის შენიშვნა, რაც იმ დროისთვის ტიპსა, კატალოგსა და ვარიანტებზე არსებულა. პროფ. უთერმა შეძლო წინამორბედ კატალოგებში გაბნეული, ერთმანეთთან შინაარსობლივ და სტრუქტურულ კავშირში არსებული ტიპების დალაგება. ზოგიერთი ტიპი, რომელიც არავითარ დროით, ეთნიკურ და გეოგრაფიულ გავრცელებას არ ექვემდებარებოდა, ამოიღო. ამგვარი ტიპების მოძიება კი რეგიონალური ტიპების კატალოგების კომპეტენციაში დარჩა.

ამგვარად, აარნე-თომპსონ-უთერის საერთაშორისო კატალოგის სახით სამეცნიერო მიმოქცევაში შემოვიდა სამაგიდო წიგნი ისტორიულ-კომპარატივისტული, ფოლკლორისტული და, საერთოდ, ყოველგვარი ხალხური გადმოცემების ფართო მასშტაბით კვლევისათვის.

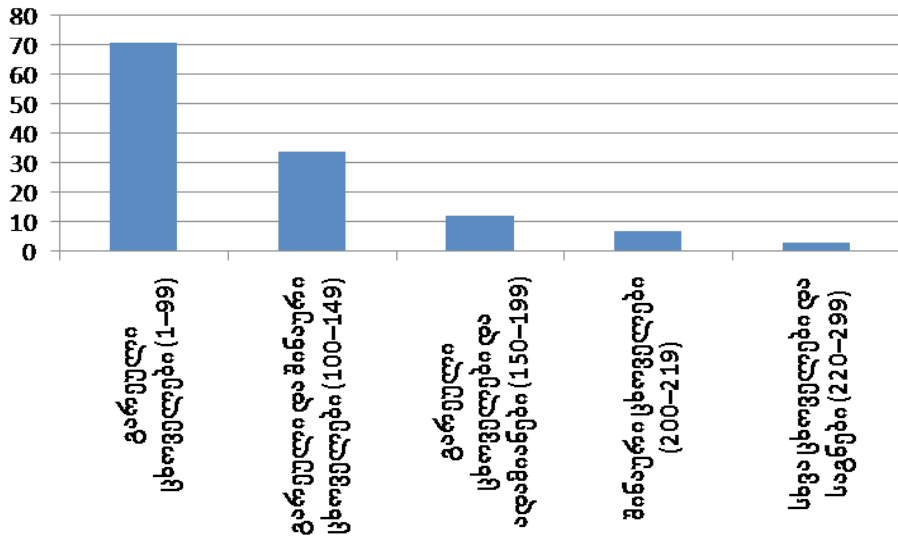
ზღაპრის ტიპთა საერთაშორისო კატალოგთან შედარებითი ანალიზის საფუძველზე შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ხელშეწყობით 2010-2012 წლებში განხორციელდა პროექტი **„ქართული ხალხური პროზის კომპარატივისტული ანალიზის ელექტრონული პლატფორმა“**, რომლის ფარგლებში დამუშავდა შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის ფოლკლორის არქივში დაცული გამოუქვეყნებელი ცხოველთა ზღაპრები. აღნიშნული პროექტის ფარგლებში შექმნილ ელექტრონულ პროგრამაში (<http://www.folktreasure.ge/Folklore>), ზემოთ აღნიშნულ კატალოგთან შედარების საფუძველზე, ძირითადი ეპიზოდების მიხედვით დამუშავდა და განთავსდა ქართული ხალხური ზღაპრები. ელექტრონული პლატფორმა კი ქართულ ფოლკლორულ რეპერტუარზე კომპარატივისტული ანალიზის საფუძველზე ფართო მასშტაბიანი კვლევების განხორციელების საშუალებას იძლევა.

ამ ეტაპზე საერთაშორისო კატალოგთან შედარებითი ანალიზის საფუძველზე წარმოვაჩინეთ ქართულ ხალხურ ცხოველთა ზღაპრებს, რომელთა აღწერა დაფუძნებულია ზღაპრის ტიპთა საერთაშორისო კატალოგზე. როგორც მოსალონელი იყო, ქართულ ზღაპრულ რეპერტუარში საერთაშორისო კატალოგში გამოყოფილი ყველა ბლოკის ტიპები ფიქსირდება, ესენია:

- გარეული ცხოველები (1-99);
- ჭკვიანი მელია (1-69);
- სხვა გარეული ცხოველები (70-99);
- გარეული და შინაური ცხოველები (100-149);
- გარეული ცხოველები და ადამიანები (150-199);
- შინაური ცხოველები (100-2190);
- სხვა ცხოველები და საგნები (220-299).

ქართულ რეპერტუარში ცხოველთა ზღაპრების ბლოკებში განაწილების საერთო სურათი ასეთია:

* აღნიშნული პროექტი (№ B-23-10) განხორციელდა შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით. წინამდებარე პუბლიკაციაში გამოთქმული ნებისმიერი მოსაზრება ეკუთვნის ავტორს და შესაძლოა, არ ასახავდეს ფონდის შეხედულებებს. პროექტის სამეცნიერო ხელმძღვანელი პროფ. ე. დადუნაშვილი



ამრიგად, სარქივო ტექსტების დამუშავებისა და ანალიზის საფუძველზე დადგინდა, რომ ქართულ ფოლკლორულ რეპერტუარში ყველაზე მეტი რაოდენობით გარეული ცხოველების ბლოკის (1-99 ტიპის) შიგნით განთავსებული ზღაპრებია წარმოდგენილი.

ზემოთ აღნიშნული პროექტის ფარგლებში შექმნილმა ელექტრონულმა პროგრამამ ტიპების რელევანტურობის დადგენის საშუალება მოგვცა (რასაც, სამწუხაროდ, არ იძლევა ზღაპრის ტიპთა საერთაშორისო კატალოგი). ქართულ ფოლკლორულ რეპერტუარში გავრცელებული პოპულარული ცხოველთა ზღაპრების ტიპები რელევანტურიდან ნაკლებად რელევანტური ტიპებისკენ ამგვარია: **15** (ნათლიის მიერ საჭმლის ქურდობა), **36** (მელია აუპატიურებს დათვს), **20D*** (მომლოცველი ცხოველები), **170** (მელია ჭამს თავის მეგობარ თანამობინადრეებს), **47B** (ცხენი მგელს კბილებში ჰკრავს ნიხლს), **130** (ცხოველები ღამის თავშესაფარში), **219E*** (მოხუც კაცს ჰყავს მამალი, მოხუც ქალს – ქათამი), **2** (კუდიტ მეთევზე), **9** (უსამართლო პარტნიორი), **1** (თევზის ქურდობა), **103** (ომი გარეულ და შინაურ ცხოველებს შორის), **106*** (მგელი და ტახი), **122A** (მგელი [მელია] ეძებს საუზმეს), **122C** (ცხვარი არწმუნებს მგელს, რომ მის შეჭმამდე იმღეროს), **122Z** (შესაჭმელი არსების სხვადასხვა ეშმაკობებით გაქცევა), **123** (მგელი და თიკნები), **10***** (კლდიდან გადავარდნა), **15*** (მელია მგელს ნადავლიდან შორს აცდუნებს), **20C** (ცხოველები მსოფლიოს აღსასრულის შიშით თავის საშველად გარბიან), **41** (გამძლარი მგელი სარდაფში), **51** (ლომის წილი), **68A** (დოქი, როგორც მახე), **77** (საკუთარი თავით მოხიბლული ფურირემი), **122D** (დაჭერილი ცხოველი დამჭერს საუკეთესო ნადავლს ჰპირდება), **124** (შებერვით სახლის დანგრევა), **157** (ცხოველები ადამიანის მიმართ შიშს სწავლობენ), **179*** (ზღაპრები ადამიანებისა და დათვების შესახებ), **210** (მამლის, ქათმის, იხვის, ქინძისთავის და ნემსის მოგზაურობა), **280A** (ჭიანჭველა და ჭრიჭინა), **2A** (კუდის მოგლეჯა), **2D** (ახალი კუდი), **37** (მელია, როგორც დედა

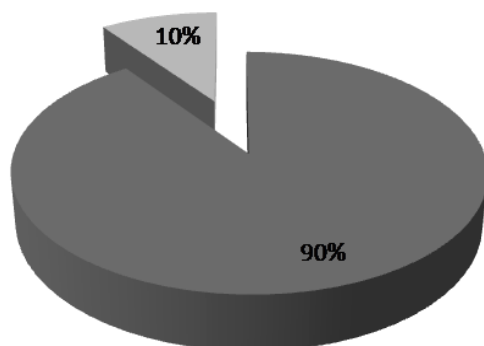
დათვის ძიძა), **43** (დათვი აშენებს ხის სახლს, მელია — ყინულის), **47D** (ძალს უნდა მგელს მიბადოს), **56D** (მელია ეკითხება ჩიტს, რას აკეთებს ის მაშინ, როდესაც ქარი უბერავს), **62** (მშვიდობა ცხოველებს შორის — მელია და მამალი), **72D*** (ზღაპრები კურდღლების [ბაჭიების] შესახებ), **78** (უსაფრთხოების მიზნით ცხოველზე მიბმული სხვა ცხოველი), **80** (ზღარბი მაჩვიის სოროში), **110** (კატაზე ზარის ჩამოკიდება), **113** (თაგვების მიერ კატის მეფედ არჩევა), **56A** (მელია აშინებს ჩიტს ხის მოჭრით და ბატყების დაჭერით), **30** (მელიის ეშმაკობით მგელი ორმოში ვარდება), **122B*** (ციყვი მელიას არწმუნებს ჭამამდე ილოცოს), **122F** („გასუქებამდე დამელოდე“), **126A*** (შეშინებული მგლები), **130A** (ცხოველები სახლს იშენებენ), **130B** (სიკვდილით შეშინებული ცხოველების გაქცევა), **159** (დატყვევებული გარეული ცხოველების მიერ თავის გამოსყიდვა), **178** (დაუფიქრებლობით მოკლული ეთგული ცხოველი) და **295** (ლობიო [თაგვი], ჩალა და ნახშირი).

ჩანს, რომ ქართული ზღაპრული რეპერტუარისთვის ყველაზე უფრო რელევანტური **15** (ნათლიის მიერ საჭმლის ქურდობა) ტიპია, შემდეგ მოდის **36** (მელია აუპატიურებს დათვს) და ა. შ.

ქართული ხალხური ცხოველთა ზღაპრების საარქივო ტექსტებზე მუშაობის პროცესში განსაკუთრებულ ყურადღებას ტიპთა კომბინაციები იპყრობს. ჩვენს მიერ განალიზებულ ცხოველთა ზღაპრებში ასახული კომბინაციები ამგვარია: **2D+2; 9+2; 9+170; 15+1+36; 15+1+2+41+30; 15+1; 20C+15; 20C+122D; 20D*+47B; 20D*+15; 20D*+122Z+47B+122A; 36+20D*; 36+68A+15*; 37+41+10***+2+2A; 72D*+56A; 106*+122Z; 122A+47B; 122D+122F+122C; 106*+47B+122A; 130B+130; 2015+123+122C+10***; 248+9+219E**+531+517.**

აქვე აღვნიშნავთ, რომ ერთ ტიპიანი ქართული ხალხური ცხოველთა ზღაპრების კომბინირებულ ტიპებთან მიმართებაში პროცენტული განაწილება, საარქივო მასალების მიხედვით, ასეთია:

- ერთ ტიპიანი ცხოველთა ზღაპრები
- კომბინირებული ცხოველთა ზღაპრები



ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ქართულ ფოლკლორულ რეპერტუარში უფრო მეტად მარტივი, ერთ ტიპიანი ზღაპრები გვხვდება, ვიდრე — კომბინირებული, რაც, სავარაუდოდ, ქართულ ზღაპრულ რეპერტუარში ცხოველთა ზღაპრის მარტივი კომპოზიციით აიხსნება.

კომპარატივისტული ანალიზის საფუძველზე ასევე დადგინდა, რომ ქართული ხალხური ცხოველთა ზღაპრები კომბინაციაშია მხოლოდ თავისივე ბლოკის სხვადასხვა ან ანეკდოტთა ჯგუფის ტიპებთან (მაგ., 2015 — **„თხას არ უნდა წავიდეს სახლში“**), თუმცა, ერთადერთ შემთხვევაში ფიქსირდება ცხოველთა ზღაპრის ტიპების ჯადოსნური ზღაპრის ტიპებთან კომბინაცია: **248+9+219E**+513+516**.

ამრიგად, ქართული ხალხური ცხოველთა ზღაპრების საარქივო ტექსტების ზღაპრის საერთაშორისო კატალოგთან კომპარატივისტული ანალიზი საინტერესო და მრავალფეროვან სურათს გვიჩვენებს. შედარებითი ანალიზის საფუძველზე დადგინდა, რომ ქართულ ფოლკლორულ რეპერტუარში, ისევე როგორც საერთაშორისოში, უფრო გავრცელებულია ერთ ტიპიანი ზღაპრები, ვიდრე — კომბინირებული, რაც, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ცხოველთა ზღაპრების მარტივი კომპოზიციით აიხსნება. ასევე საინტერესო სურათს იძლევა ქართულ ფოლკლორულ რეპერტუარში დადგენილი ცხოველთა ზღაპრების ტიპთა კომბინაციები და რელევანტურობა. აქვე აღვნიშნავთ იმასაც, რომ ქართულ ხალხურ ცხოველთა ზღაპრებს ეროვნული რეპერტუარისთვის დამახასიათებელი თავისებურებებიც მრავლად აქვთ შექმნილი.

დამონშებანი:

Gogiashvili, Elene. *Kartuli Zghap'rebi Akhal Saertashoriso K'atologshi*. Kartuli Polk'lori, 3(XIX).

Tbilisi: Gamomtsemloba “metsniereba”, 2006 (გოგიაშვილი, ელენე. *ქართული ზღაპრები ახალ საერთაშორისო კატალოგში*. ქართული ფოლკლორი, 3XIX. თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“, 2006).

Gogoladze, Tamari. *Tskhovelta Zghap'rebis Mxat'vruli Gaazreba*. Kartuli Polk'lori, 3(XIX). Tbilisi:

gamomtsemloba “metsniereba”, 2006 (გოგოლაძე, თამარი. *ცხოველთა ზღაპრების მხატვრული გააზრება*. ქართული ფოლკლორი, 3XIX. თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“, 2006).

Virsaladze, Elene. *Zghap'ari*. Kartuli Khalkhuri Shemokmedeba, I. Tbilisi: Rustavelis Sakh. Kart. Lit.

Inst'it'ut'is Gamomtsemloba, 1960 (ვირსალაძე, ელენე. *ზღაპარი*. ქართული ხალხური პოეტური შემოქმედება, I. თბილისი: რუსთაველის სახ. ქართ. ლიტერატურის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 1960).

Virsaladze, Elene. *Zghap'ris Siuzhet'ta Sadziebeli*. Zghap'rebi Tsxovelebis Shesaxeb. *Lit'erat'uruli Dziebani*. Tbilisi: Saqartvelos SSR Metsnierebata Ak'ademiis Gamomtsemloba, 1959 (ვირსალაძე,

ელენე. *ზღაპრის სიუჟეტთა საძიებელი, ზღაპრები ცხოველების შესახებ*. *ლიტერატურული ძიებანი*, XII. თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა გამომცემლობა, 1959).

Zanduk'eli, Pikria. *Kkhovelta Ep'osis St'iluri Taviseburebani*. *Ts'erilebi Sabavshvo Polk'lorze*. Tbilisi:

Gamomtsemloba “Nak'aduli”, 1980 (ზანდუკელი, ფიქრია. *ცხოველთა ეპოსის სტილური თავისებურებანი*. წერილები საბავშვო ფოლკლორზე. თბილისი: გამომცემლობა „ნაკადული“, 1980).

- Zanduk'eli, Pikria. *Kartuli Sabavshvo Polk'loris Sak'itkhebi*. Tbilisi: Gamomtsemloba "nak'aduli", 1977 (ზანდუკელი, ფიქრია. ქართული საბავშვო ფოლკლორის საკითხები. თბილისი: გამომცემლობა „ნაკადული“, 1977).
- Sikharulidze, Ksenia. *Nark'vebebi*. Tbilisi: St'alinis Sakhelobis Tbilisis Sakhelmts'ipo Universit'et'is Gamomtsemloba, 1958 (სიხარულიძე, ქსენია. ნარკვევები. თბილისი: სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1958).
- Sikharulidze, Ksenia. *Kartuli Sabavshvo Polk'lori*. Tbilisi: St'alinis Sakhelobis Tbilisis Sakhelmts'ipo Universit'et'is Gamomtsemloba, 1938 (სიხარულიძე, ქსენია. ქართული საბავშვო ფოლკლორი. თბილისი: სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1938).
- T'urashvili, Marine. *Kartuli Khalkhuri Tskhovelta Zghap'rebis T'ipologiuri Aanalizi Zghap'ris Saertashoriso K'atologis ATU 15 T'ipis Kont'ekstshi*. Folk'lorist'ta Samecniero K'onperentsiis Masalebi, 49, 2013 (ტურაშვილი, მარინე. ქართული ხალხური ცხოველთა ზღაპრების ტიპოლოგიური ანალიზი ზღაპრის საერთაშორისო კატალოგის ATU 15 ტიპის კონტექსტში. ფოლკლორისტთა სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, 49. შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 2013).
- Uther, Hans-Jorg. *The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia Academia Scientiarum Fennica, 2004.
- Kurdovanidze, Teimurazi. *Kartuli Zghap'ari*. Tbilisi: gamomtsemloba "merani", 2002 (ქურდოვანიძე, თეიმურაზი. ქართული ზღაპარი. თბილისი: გამომცემლობა „მერანი“, 2002).
- Chikovani, Mikheili. *Kartuli Polk'lori*. Tbilisi: gamomtsemloba "sakhelgami", 1946 (ჩიქოვანი, მიხეილი. ქართული ფოლკლორი. თბილისი: გამომცემლობა „სახელგამი“, 1946).
- Chikovani, Mikheili. *Zghap'ris Strukt'uruli Analizi*. Polk'loris Teoria da Ist'oria, VIII. Tbilisi: gamomtsemloba "sakhelgami", 1946 (ჩიქოვანი, მიხეილი. ზღაპრის სტრუქტურული ანალიზი. ფოლკლორის თეორია და ისტორია, VIII. თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“, 1946).
- Choloq'ashvili, Rusudani. *Zghap'ari da Sinamdvile*. Tbilisi: gamomtsemloba "nek'eri", 2009 (ჩოლოყაშვილი, რუსუდანი. ზღაპარი და სინამდვილე. თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი“, 2009).
- Choloq'ashvili, Rusudani. *Udzveles Rts'mena-Ts'armodgenata K'vali Khalkhur Zghap'rul Ep'osshi*. Tbilisi: gamomtsemloba "nek'eri", 2004 (ჩოლოყაშვილი, რუსუდანი. უძველეს რწმენა-ნარმოდგენათა კვალი ხალხურ ზღაპარულ ეპოსში. თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი“, 2004).
- Choloq'ashvili, Rusudani. *Tskhovelta Zghap'rebis Mtavari Gmiri – Melia.* Kartuli Polk'lori, 3(XIX). Tbilisi: gamomtsemloba "metsniereba", 2006 (ჩოლოყაშვილი, რუსუდანი. ცხოველთა შესახებ ზღაპრების მთავარი გმირი — მელია. ქართული ფოლკლორი, 3(XIX). თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“, 2006).
- Choloq'ashvili, Rusudani. *Tskhovelta Eposi*. Tbilisi: gamomtsemloba "nek'eri", 2005 (ჩოლოყაშვილი, რუსუდანი. ცხოველთა ეპოსი. თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი“, 2005).
- Choloq'ashvili, Rusudani. *Tskhovelta Eposis K'lasipik'atsia da Siuzhet'uri Sadziebeli*. Kartuli Polklori, 2(XVII). Tbilisi: gamomtsemloba "metsniereba", 2004 (ჩოლოყაშვილი, რუსუდანი. ცხოველთა ეპოსის კლასიფიკაცია და სიუჟეტური საძიებელი (კუმულაციური ზღაპრები და ზღაპრები ცხოველთა შესახებ). ქართული ფოლკლორი, 2(XVII). თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“, 2004).

Marine TuraSvili
(Georgia)

**Several Questions of the Comparative Analysis of
the Georgian Animal Tales
(According to the Archive Materials)**

Summary

Key words: animal tale, comparative analysi, archive material, type, relevance, combination.

Animal tale is one of the important groups of folktales having its characteristic form and content. Active collecting of the Georgian animal tales as well as of other types of folktales has been started from the second half of XX century, though many valuable texts were recorded in XIX century.

Looking through the history of the investigation of the Georgian animal tales we can perceive variety of investigations. At the end of XIX centery A. Khakhanashvili took the attantion to the animal tales. Late on this problem worked M. Chikovani, A. Tsanava, E. Virsaladze, P. Zandukeli, T. Kurdovanidze, R. Cholokhashvili. Their Researches showed the significance of the animal tales and the great interest of the scientists to the animal tales revealed for this reason.

It must be marked out that E. Virsaladze made the first systematization of the Georgian animal tales. The work was continued by T. Kurdovanidze and R. Cholokhashvili.

In 2010-2012 under the support of Shota Rustaveli National Science Foundation was realized the project “Electronic Platform of the Comparative Analysis of the Georgian Folk Prose” in the frame of which were studied the animal tales kept in the Folklore Archive of Shota Ruataveli Institute of Georgian Literature. Electronic programme created under the project (<http://www.folktreasury.ge/Folklore>) made it possible to analyze the episodes of the tales and to compare them with the catalogue of the Types of International Folktales. Result of the investigation is presented in the above mentioned electronic programme, which gives an oppportunity for the wide-seale investigations of the comparative study of the Georgian folk repertoire.

The investigation showed that in the Georgian animal tales the dominant is the block of wild animals ATU 1-99. The Electronic programme gave an opportunity to disclose the relevance of the types of the animal tales which is not reached by the catalogue of the Types of Internationale Folktales. Here are demonstrated the most popular types of the Georgian animal tales: **15** (“The Theft of Food by Playng Godfather”), **36** (“The Fox Rapes the She-Bear”), **20D*** (“Pilgrimage of the Animals”), **170** (“The Fox Eats His Fellow-Lodgers”), **47B** (“The Horse Kicks the Wolf in the Teeth”), **130** (“The Animals in Night Quarters”), **219E*** (“The Old Man Has a Rooster, the Old Women a Hen”), **2** (“The Tail-Fisher”), **9** (“The Unjust Partner”), **1** (“The Theft of Fish”), **103** (“War between Wild Animals and Domestic Animals”), **106*** (“The Wolf and the Hog”), **122A** (“The

Wolf (Fox) Seeks Breakfast”), **122C** (“The Sheep Persuades the Wolf to Sing before He Eats Him”), **122Z** (“Other Rriks to Escape being Eaten”), **123** (“The Wolf and the Kids”), **10***** (“The Fall over the Edge”), **15*** (“The Fox Entices the Wolf Away from Hus Booty”), **20C** (“The Animals Flee in Fear of the Ebd of the World”), **41** (“The Wolf Overeats in the Caller”), **51** (“The Lion’s Share”), **68A** (“The Jug as Trap”), **77** (“The Stag Admires Himself in a Spring”), **122D** (“Caught Animal Promises Captor Better Prey”), **124** (“Blowing the House In”), **157** (“Animals Learn to Fear Men”), **179*** (“tales Bear Pursues the Man”), **210** (“Rooster, Hen, Duck, Pin and Needle og a Journey”), **280A** (“The Ant and the Cricket”), **2A** (“Torn-Off Tails”), **2D** (“The New Tail”), **37** (“The Fox as Nursemaid for the mother Bear”), **43** (“The Bear Build a House of Wood; the Fox, of Ice”), **47D** (“The Dog Wants to Imitate the Wolf”), **56D** (“Fox Asks Bird What She Does When Wind Blows”), **62** (“Peace among the Animals – the Fox and the Rooster”), **72D*** (“Tales about Hares”), **78** (“Animal Tied to Another for Safety”), **80** (“The Rebounding Bow:), **110** (“Belling the Cat”), **113** (“The Mice Choose Cat as King”), **56A** (“The Fox Threatens to Cut Down the Tree and Gets Young Birds”), **30** (“The Fox Tricks the Wolf into Falling into Pit”), **122B*** (“The Squirrel Persuades the Fox to Play before Eating”), **122F** (“Wait till I am Fat Enough“), **126A*** (“The Frightened Wolves”), **130A** (“Animals Build Themselves a House”), **130B** (“Fleeing Animals Threatened with Death”), **159** (“Captured Wild Animals Ransom Themselves”), **178** (“The Faithful Animal Rashly Killed”) da **295** (“The Bean (Mouse), the Straw and the Coal”).

As we see for the Georgian animal tales the most relevant is ATU 15 (The Theft of Food by Godfather) type tales, after them comes ATU 36 type (The Fox Rapes the She-Bear).

In the tales kept in the Folklore Archive most common combinations are: **2D+2; 9+2; 9+170; 15+1+36; 15+1+2+41+30; 15+1; 20C+15; 20C+122D; 20D*+47B; 20D*+15; 20D*+122Z+47B+122A; 36+20D*; 36+68A+15*; 37+41+10***+2+2A; 72D*+56A; 106*+122Z; 122A+47B; 122D+122F+122C; 106*+47B+122A; 130B+130; 2015+123+122C+10***; 248+9+219E**+531+517.**

According to the archive texts in the Georgian folk repertoire animal tales are not complex they are one-motif type rather than multi-motif creating simple composition of the tale.

Comparative study of the texts showed that the compound texts have combinations with their block type or anecdote types (e. g. 2015 – The Goat Who Would not Go Home) tales. There is only one case of combination with the tale of magic: **248+9+219E**+513+516.**

Thus the comparative study of the Georgian animal tales kept in the folklore archive depicted that the Georgian repertoire contains one-type tales rather than combined ones, which as a in consequence makes composition of the tales simple. There must be indicated also relevance and type combinations of the Georgian tales as well as many peculiarities characteristic to the national folk repertoire.